

Demografska tranzicija u Republici Hrvatskoj

Belačić, Suzana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:261158>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

SUZANA BELAČIĆ

**DEMOGRAFSKA TRANZICIJA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Pula, rujan 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

DEMOGRAFSKA TRANZICIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303065826, redovna studentica

Studijski smjer: Financijski management

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **SUZANA BELAČIĆ** kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera **FINANCIJSKI MANAGEMENT** ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 17. 09. 2020.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **SUZANA BELAČIĆ** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **DEMOGRAFSKA TRANZICIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli, 17. 09. 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DEMOGRAFSKA TRANZICIJA	2
2.1. Pojmovno određenje demografske tranzicije	2
2.2. Predtranzicijska etapa.....	3
2.3. Etapa demografske tranzicije	4
2.4. Posttranzicijska etapa	6
3. DEMOGRAFSKA TRANZICIJA U HRVATSKOJ	7
3.1. Struktura stanovništva u Republici Hrvatskoj	8
3.1.1. Dobno-spolna struktura stanovništva	9
3.1.2. Struktura stanovništva Republike Hrvatske prema obrazovanju, nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti	12
3.2. Migracijska kretanja u Republici Hrvatskoj.....	17
3.3. Ekonomske posljedice demografskih promjena u Republici Hrvatskoj.....	22
3.3.1. Utjecaj demografskog starenja na tržište rada	22
3.3.2. Utjecaj starenja stanovništva na potrošnju i štednju	23
3.3.3. Utjecaj demografskih promjena na mirovinski sustav	24
4. DEMOGRAFSKI TRENDVI U EUROPSKOJ UNIJI	26
5. PROJEKCIJA DEMOGRAFSKIH KRETANJA	31
5.1. Projekcija demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2011. – 2051. godine	31
5.2. Projekcija demografskih kretanja u Europskoj uniji za razdoblje od 2015. do 2080. godine	35
6. ZAKLJUČAK.....	37
7. LITERATURA.....	39
8. POPIS GRAFIKONA	41
9. POPIS TABLICA	42
10. SAŽETAK.....	43

1. UVOD

Svjesni smo kako Republiku Hrvatsku kroz godine prate negativni demografski trendovi, a o demografskim promjenama sve se više raspravlja te se zbog toga nalaze u fokusu društvene, političke i šire javnosti. Kao jedan od uzroka krajnje nepovoljnog stanja svakako treba spomenuti proces demografskog starenja.

Cilj ovog završnog rada bio je analizirati i objasniti proces demografske tranzicije u Republici Hrvatskoj te ukazati na posljedice koje nosi.

Pored uvoda i zaključka, rad se sastoji od 4 cjeline unutar kojih su teme detaljno razrađene.

U prvom dijelu rada upoznajemo se sa pojmovnim određenjem demografske tranzicije te njezinim etapama, dok se u sljedećoj cjelini detaljnije razrađuje demografska tranzicija u Republici Hrvatskoj, gdje je obuhvaćena struktura stanovništva prema dobi i spolu, prema obrazovanju, nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti, a zatim migracijska kretanja, te posljedice demografskih promjena na tržište rada, potrošnju i štednju i mirovinski sustav. Treća cjelina opisuje nam demografske trendove u Europskoj uniji gdje je kao glavni problem istaknuto demografsko starenje stanovništva. U zadnjoj cjelini prikazane su nam projekcije demografskih kretanja i predviđanja za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2011. do 2051. godine i Europsku uniju za razdoblje od 2015. do 2080. godine.

U radu su korištene metode analize, sinteze, indukcije, deskripcije, komparacije te statistička metoda.

2. DEMOGRAFSKA TRANZICIJA

„Početnom godinom razmatranja i procjene svjetskog broja stanovništva smatra se 1650. godina, kao takva ona označava početak moderne ere proučavanja razvoja stanovništva.“¹ Značenje stanovništva u cjelokupnom procesu razvoja jedne zemlje veoma je bitno za mnoga područja života i rada, a smatra se i temeljnim pokretačem ekonomskog napretka.

2.1. Pojmovno određenje demografske tranzicije

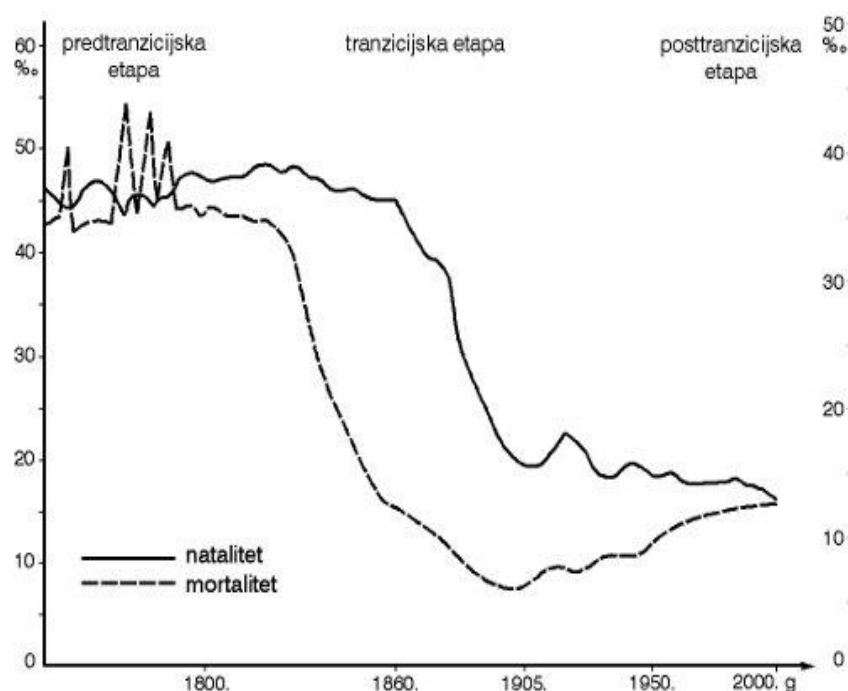
„Demografska je tranzicija proces transformacije tradicionalnog u moderni tip reprodukcije stanovništva. Prvi obilježavaju visoke stope nataliteta i mortaliteta, određene primarno biološkim faktorima i primitivnim oblicima proizvodnje i načina života u agrarnim društvima. Drugi, moderan tip reprodukcije, obilježavaju niska razina vitalnih stopa (nataliteta i mortaliteta) koja je postignuta pod dominantnim utjecajem brojnih faktora sadržanih u globalnom procesu modernizacije društva, a napose pod utjecajem ekonomsko-socijalnih faktora.“² Proces demografske tranzicije značajno je obilježio povijest etapnog razvoja stanovništva, te podrazumijeva bitne promjene u režimu reprodukcije stanovništva koje se odvijaju usporedno s procesom globalne modernizacije društva.

Poznajemo 3 etape demografske tranzicije: predtranzicijska, etapa demografske tranzicije i posttranzicijska etapa.

¹ Wertheimer-Baletić, A., (1999.): Stanovništvo i razvoj, MATE, Zagreb, str 105.

² Wertheimer-Baletić, A., (2017.): Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova), Meridijani, Samobor, str. 35.

Grafikon 1: Etape demografske tranzicije

Izvor: HAZU (2010.): Hrvatska enciklopedija,
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14512> (Pristupljeno: 02. 07. 2019.)

Proces etapnog razvoja stanovništva, od kojega polazi teorija demografske tranzicije, izvodi se prvenstveno iz povijesnog iskustva razvoja stanovništva u zemljama zapadne i sjeverozapadne Europe.

2.2 Predtranzicijska etapa

Prva etapa demografske tranzicije, predtranzicijska etapa, započela je na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, a karakteriziraju je izrazito visoke stope nataliteta i mortaliteta. O tom razdoblju ima najmanje zapisa i podataka, no poznato je kako se stopa nataliteta kretala približno oko 40‰, što znači da je bilo 40 živorođenih na 1000 stanovnika. Mortalitet se također kretao oko 40‰, ali je znatno oscilirao. Razlozi za oscilaciju bili su mnogobrojni, a neki

od njih koji su najviše pogađali stanovništvo bili su siromaštvo, nedostatak hrane, prirodne nepogode, epidemije i ratovi. Važno je spomenuti i kako se životni vijek u predtranzicijskoj etapi kretao samo između 20 i 40 godina, a kako bi se održala demografska ravnoteža visok natalitet je bio mehanizam koji je stanovništvu omogućavao svoj daljnji opstanak unatoč visokoj smrtnosti. Kada su tako visoke stope nataliteta i mortaliteta, dolazi do nultog prirodnog prirasta i broj stanovnika se značajno ne mijenja. Predtranzicijska etapa obuhvaćala je razdoblje prije industrijske revolucije i poljoprivredno (agrarno) društvo gdje je poljoprivreda bila glavni pokretač jer je na taj način stanovništvo prehranjivalo svoje obitelji.

2.3. Etapa demografske tranzicije

„Hrvatska je prešla iz predtranzicijske etape u etapu demografske tranzicije 1880. godine. Početkom 80-ih godina, izuzev izoliranih plemena, sve su zemlje prešle u drugu etapu.“³

Etapa demografske tranzicije dijeli se još i na ranu, centralnu i kasnu.

Rana je nastupila kada je stopa mortaliteta pala ispod 30‰. Prema H. F. Dornu četiri su grupe faktora uvjetovale smanjenje mortaliteta, a to su:

1. otkriće novih kontinenata, koje je rezultiralo dodatnim izvorima hrane u Europi
2. ekspanzivan razvoj trgovine i transporta, što je omogućilo brzo pristizanje hrane iz prekomorskih zemalja
3. tehnološki napredak u poljoprivredi, koji je rezultirao rastom proizvodnosti
4. povećanje kvalitete zdravstvene zaštite (otkrića cjepiva, antibiotika, insekticida, poboljšanje higijenskih uvjeta i spoznaje u medicinskoj preventivi).⁴

Zbog navedenog smanjuje se smrtnost, a rodnost i dalje ostaje ista (visoka) zbog navike.

³ https://hr.wikipedia.org/wiki/Demografska_tranzicija

⁴ Harold F. Dorn. World Population Growth: An International Dilemma. Science, New Series, Vol. 135, No. 3500.

Centralna etapa demografske tranzicije temeljna je podetapa u procesu demografske tranzicije, a u nekim zapadnoeuropskim zemljama nastupila je već početkom 19. stoljeća, dok u većini zemalja krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kada dolazi do znatnog opadanja stopa nataliteta, brže od stopa mortaliteta. To je bila posljedica sve kasnijeg stupanja u brak i mijenjanja životnih standarda stanovništva.

Upravo je centralna tranzicijska podetapa u demografskoj povijesti zapadnoeuropskih zemalja bila ono razdoblje u kojem je na smanjivanje nataliteta bitno utjecao proces modernizacije društva i njegovi sastavni parcijalni procesi – industrijalizacija gospodarstva, urbanizacija naselja, zdravstveni progres i širenje obrazovanja. Navedeni parcijalni procesi modernizacije, uz proces sekularizacije koji je postupno krenuo s procesom modernizacije društva, zajednički su uvjetovali trend smanjivanja nataliteta/fertiliteta, izraženo prije svega kroz smanjenje djece u obitelji.⁵

Treća etapa demografske tranzicije jest kasna tranzicijska etapa gdje stopa mortaliteta stagnira, a stopa nataliteta nastavlja i dalje padati. To dovodi do starenja stanovništva, odnosno povećavanja udjela staračkog (65 i više godina) u ukupnom stanovništvu. Bitnu ulogu u padu nataliteta u tom razdoblju imalo je povećanje kontracepcijskih sredstava, takozvana kontracepcijska revolucija. Tada se fertilitet u okviru braku mogao lakše kontrolirati, a počelo se i kasnije stupati u brak. Kontracepcija je značajno djelovala na smanjenje djece, no ona je bila samo jedan od brojnih čimbenika koji su djelovali na pad broja rođenih. Možemo reći kako su se pogledi na svijet i ciljevi tadašnjeg stanovništva počeli naglo mijenjati, a s time u svezi i veličine obitelji.

⁵ Wertheimer-Baletić, A., (2017.): Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova), Meridijani, Samobor, str. 57.

2.4. Posttranzicijska etapa

Posttranzicijsku etapu karakterizira vrlo niski ili nulti prirodni prirast, što je uvod u proces demografskog starenja. Iza niske stope nataliteta stoje određeni socio-kulturni i socio-psihološki čimbenici, među kojima se posebno značenje pripisuje stilu života i individualizmu. „Kronološki uzevši, to prvo dolazi do izražaja kod ženskog stanovništva (stopa neto reprodukcije pada ispod kritične razine od 1,0), pa zatim i kod ukupnog stanovništva (stopa totalnog fertiliteta pada ispod kritične razine od 2,1).“⁶

U većini zapadnoeuropskih zemalja demografska tranzicija završila je krajem 1970-ih dok još uvijek traje u pojedinim nerazvijenim zemljama Latinske Amerike, Azije i Afrike gdje je kasnije započela, ali se brže odvija.

⁶ Wertheimer-Baletić, A., (2017.): Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova), Meridijani, Samobor, str. 36.

3. DEMOGRAFSKA TRANZICIJA U HRVATSKOJ

U Republici Hrvatskoj razdoblje predtranzicije nastupalo je do 1880. godine, a demografska tranzicija od 1880., pa sve do 1980., kada započinje posttranzicijsko razdoblje.

Kapitalno djelo o demografskoj tranziciji na razini Hrvatske napisao je 1987. godine Jakov Gelo. U knjizi Demografske promjene Hrvatske od 1780. do 1981. godine Gelo je demografska obilježja obradio u današnjim teritorijalnim granicama Hrvatske (granice poslije 1954. godine).

Periodizaciju istraživanja demografskih promjena temeljio je na karakterističnim etapama procesa demografske tranzicije, koje je utvrdio empirijskim istraživanjem dinamike komponenti prirodnog kretanja (nataliteta i mortaliteta): razdoblje prije demografske tranzicije (od 1780. do 1880. godine), razdoblje tranzicije mortaliteta i nataliteta (od 1880. do 1940.), te razdoblje završetka tranzicije (od 1945. do 1980. godine).⁷

Demografska je tranzicija u Hrvatskoj otpočela 1880-ih godina padom općih stopa mortaliteta ispod 30 umrlih na 1000 stanovnika (petogodišnji i desetgodišnji prosjeci ove stope nikada prije nisu bili ispod 30, kao što nakon 1880., s izuzetkom ratnih godina, opća stopa mortaliteta nije bila iznad 30!), a 1930-ih, padom općih stopa nataliteta ispod 30 živorođenih na 1000 stanovnika (petogodišnji i desetgodišnji prosjeci opće stope nataliteta, uglavnom, su stagnirali na značajno većoj razini od 30 živorođenih na 1000 stanovnika do 1930. godine, kao što nakon te godine strmo padaju, čak su i u vrijeme „baby booma“ znatno ispod te „granice“), ušli smo u središnju podetapu demografske tranzicije, s početkom usporavanja (do tada visoke) stope prirodnoga prirasta i završetkom dominirajuće mlade dobne strukture, a pripremom za ubrzano demografsko starenje, koje će otpočeti 1950-ih godina sa završetkom tranzicije mortaliteta (opća stopa mortaliteta ispod 15

⁷ J. Gelo, Demografske promjene u Hrvatskoj: 13-15.

umrlih na 1000 stanovnika), a naglo ubrzati 1980-ih kada je završila i tranzicija nataliteta (opća stopa ispod 15 živorođenih na 1000 stanovnika)!⁸

Daljnji korak u istraživanju demografske tranzicije u Hrvatskoj bilo je i Gelino otkriće da tranzicija mortaliteta u Hrvatskoj, za razliku od zapadne Europe, nije započela smanjenjem smrtnosti dojenčadi već produljenjem životnog vijeka.⁹

3.1 Struktura stanovništva u Republici Hrvatskoj

Prema popisu stanovništva provedenom 2001. godine Republika Hrvatska imala je 4 437 460 stanovnika, a u zadnjem obavljenom 2011. godine broj stanovnika se smanjuje na 4 284 899. Popis se odvijao temeljem Zakona o Popisu stanovništva, kućanstva i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine (NN, BR. 92/10).

Popis stanovništva je pravno uređeno prikupljanje statističkih podataka o svakom pojedinom pripadniku stanovništva određene države ili područja, gdje građani konvencionalnom metodom brojanja po upitniku pružaju informaciju o sebi. Popis stanovništva je statističko sredstvo koje država koristi u razne svrhe poput poreza ili gospodarskih politika. U Hrvatskoj se popis stanovništva provodi od 1948. godine.

⁸ Gelo J.: (1987.): Demografske promjene u Hrvatskoj od 1780. do 1981. godine, Globus, Zagreb, str.

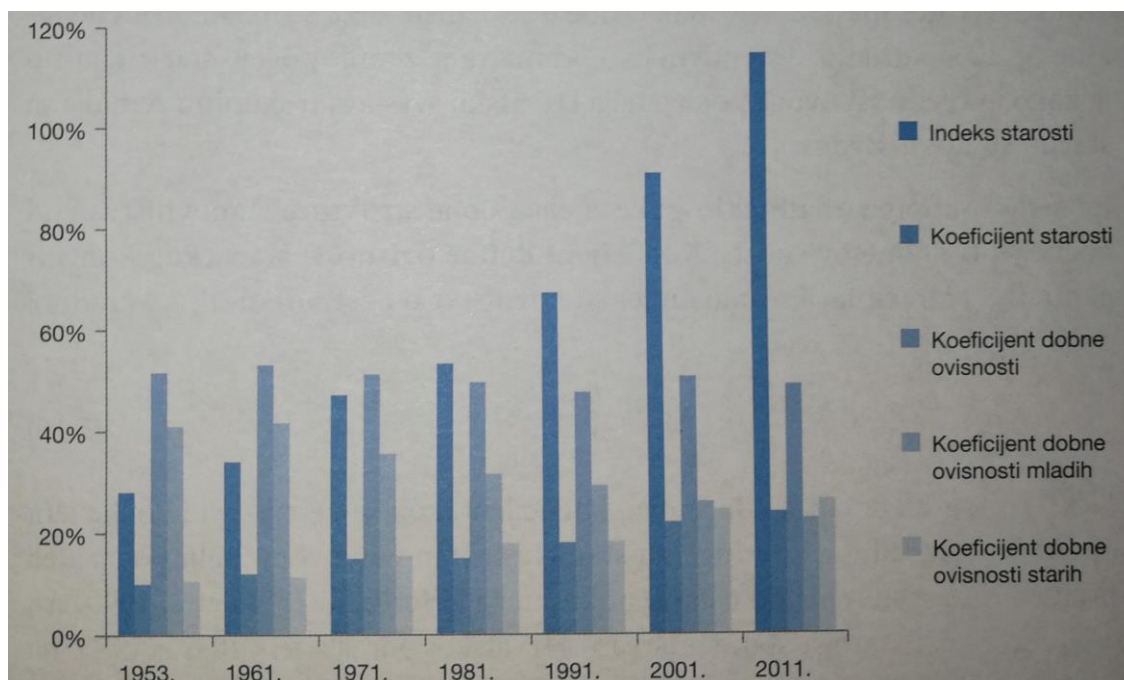
⁹ Jakov Gelo, »Kretanje ukupnog stanovništva Hrvatske.«, u: Jakov Gelo, Anđelko Akrap i Ivan Čipin, Temeljne značajke demografskog razvoja Hrvatske. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH, 2005: 60.

3.1.1 Dobno-spolna struktura stanovništva

Indeks starenja jedan je od pokazatelja starosti stanovništva koji pokazuje udio starih 60 i više godina prema broju stanovnika mlađih od 20 godina. Prema indeksu starenja stanovništvo Hrvatske je već u popisima 1953. i 1961. spadalo u skupinu staro srednje populacije, da bi 1971. ušla u skupinu zemalja sa starim stanovništvom.

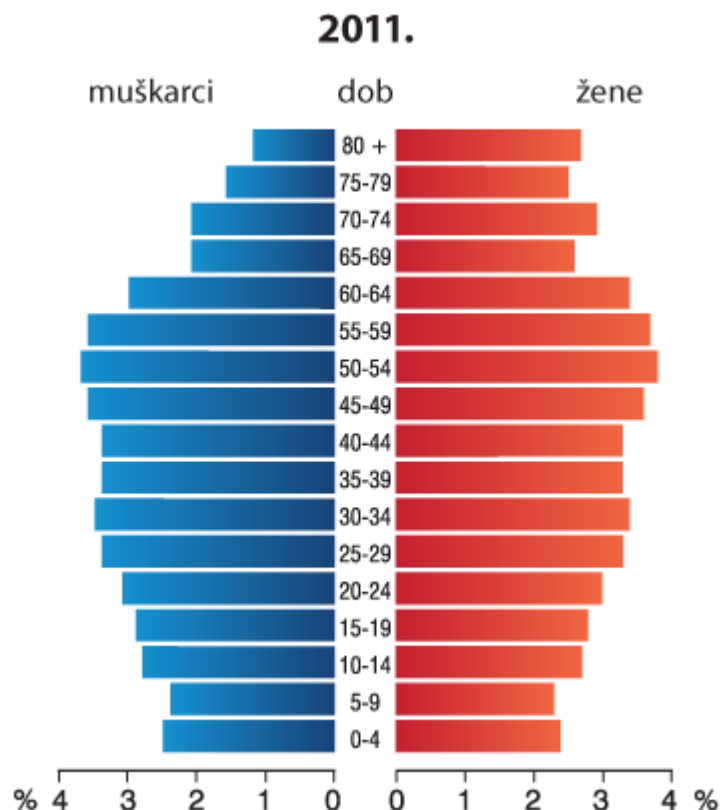
Koeficijent starosti pokazuje udio stanovništva starog 60 i više godina u ukupnoj populaciji. Rezultati koeficijenta starosti pokazuju nam kako on kontinuirano raste iznoseći 24,1 u 2011. godini što Hrvatsku svrstava u skupinu zemalja sa starim stanovništvom. Koeficijent dobne ovisnosti računa se kao omjer populacije u postradnoj i radnoj dobi, a naziva se još i koeficijent opterećenosti radnog kontigenta staračkim stanovništvom. Ovisnost starog stanovništva porasla je sa 10,6 u 1953. godini na 26,4 u 2011. što upućuje na veliku brzinu starenja stanovništva u Hrvatskoj. Do sličnog zaključka dolazimo ukoliko promotrimo koeficijent dobne ovisnosti mladih koji nam govori da jedno dijete dolazi na 4-5 mladih dok je 1953. jedno dijete ovisilo o nešto više od dvije osobe u radnoj dobi. Koeficijent ukupne dobne ovisnosti pokazuje nam ovisnost stanovništva izvan radne dobi i stanovništva u radnoj dobi. On se nije puno promijenio u odnosu na 1953. godinu, ali trend smanjivanja mladog i povećavanja starog stanovništva je zabrinjavajuć.

Grafikon 2: Odabrani pokazatelji starenja stanovništva Hrvatske u razdoblju od 1953. do 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011; Popis stanovništva, kućanstava; Procjene stanovništva RH 2017. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm (Preuzeto: 02. svibnja 2019.)

Dobno – spolna struktura pokazuje nam odnos između muškog i ženskog stanovništva čije je uravnoteženje iznimno bitno radi reprodukcije stanovništva. Grafički prikaz dobno-spolne strukture naziva se dobno-spolna piramida. U nastavku je prikazana dobno-spolna piramida prema zadnjem Popisu stanovništva iz 2011. godine.

Grafikon 3: Dobno-polna piramida stanovništva Hrvatske 2011. godine (u postotku)

Izvor: Popis stanovništva 2011; Popis stanovništva, kućanstava; Procjene stanovništva RH 2017. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm (Preuzeto: 02. svibnja 2019.)

Dobno-polna piramida u Hrvatskoj više nema oblik piramide nego sve više poprima izgled obrnute piramide. Od 4,3 milijuna stanovnika prema Popisu iz 2011. bilo je 48,2% muškaraca i 51,8% žena. Iz toga možda ne vidimo značajnu razliku prema spolu, no dobno-polna struktura pokazuje nam nesrazmjer u broju muškaraca i žena prema dobnim skupinama. Udio muškaraca nešto je veći u mlađim dobnim skupinama dok je udio žena veći u starijim dobnim skupinama. 2011. godine prvi put se dogodilo da starosna skupina starijih od 65 godina premašuje onu od 0 do 14 (s odgovarajućim udjelima od 17,7% i 15,2%). Sve je veći broj osoba vrlo visoke životne dobi,

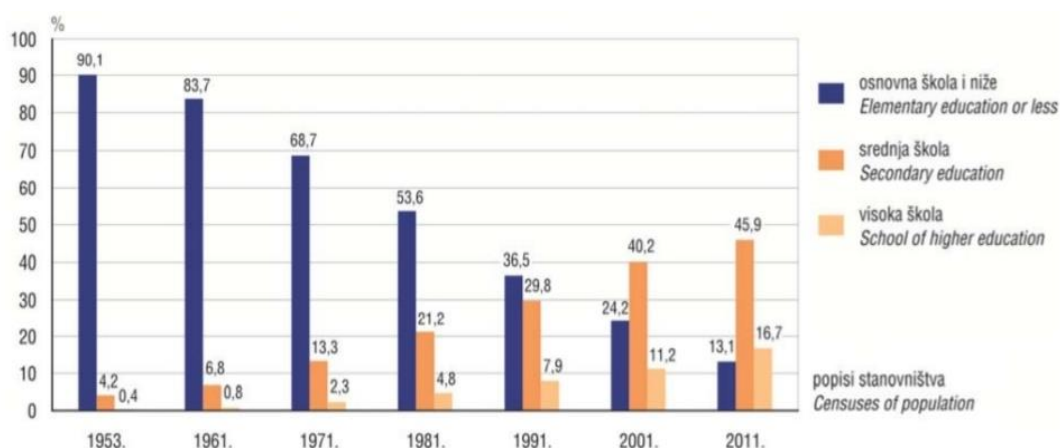
pa tako udio stanovništva starog 80 i više godina iznosi 3,9% dok je 1953. iznosio 0,8%. Smanjuje se i broj žena u fertilnoj dobi te je njihov udio 43,9% dok je 1953. bio 52,7%. Isto tako, udio kontigenta žena 20-29 godina u 2011. bio je 12,2%, a 1953. godine 17,7% (DZS 2013a). Svi ovi podaci ukazuju nam na proces starenja hrvatskog stanovništva.

3.1.2 Struktura stanovništva Republike Hrvatske prema obrazovanju, nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti

Struktura obrazovanja

Obrazovanje možemo definirati kao proces stjecanja određenog znanja i razvijanja spoznaja. U Hrvatskoj se obrazovanje tretira kao javni (proračunski) izdatak (kojega shodno tome treba minimalizirati) dok se ono u razvijenim zemljama tretira uglavnom kao investicija. Točan učinak razine obrazovanja na ekonomski rast teško je procijeniti.¹⁰

Grafikon 4: Žensko stanovništvo staro 15 i više godina po popisima prema obrazovanju

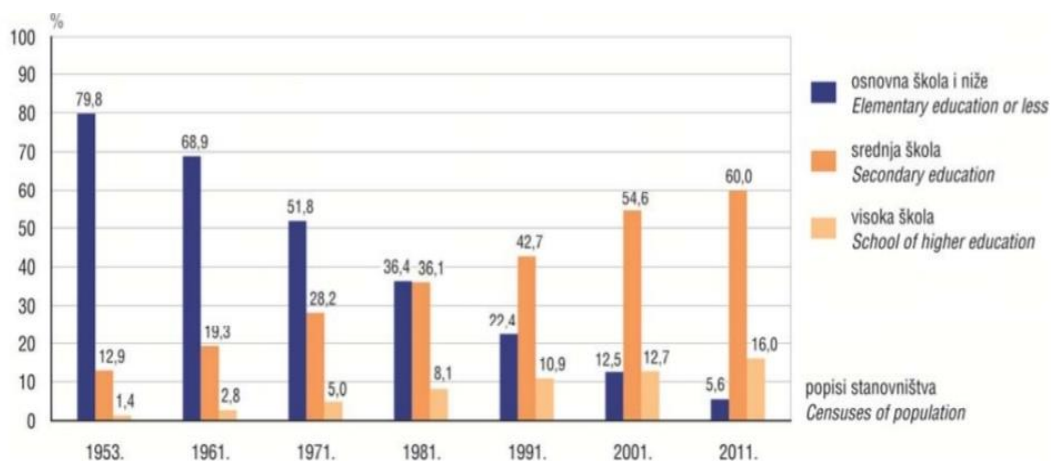
Izvor: Popis stanovništva 2011; Popis stanovništva, kućanstava; Procjene stanovništva RH 2017. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm (Preuzeto: 02. svibnja 2019.)

¹⁰ Obadić, A., Tica, J., (2016): Gospodarstvo Hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 186.

Žensko stanovništvo staro 15 i više godina proučavano je od 1953. do 2011. godine prema završenom obrazovanju. Kada se 1953. provodio prvi popis stanovništva Hrvatske 90% žena imalo je završenu samo osnovnu školu i niže, srednju 4,2%, a visoku školu njih 0,4%. Taj veliki omjer žena s osnovnom školom i niže s godinama se postupno smanjivao, a 2001. godine broj žena sa završenom srednjom školom (40,2%) prvi put je premašio broj žena sa osnovnim obrazovanjem (24,2%).

2011. godine postotak žena sa osnovnoškolskim obrazovanjem iznosi svega 13,1%, žena sa srednjoškolskim obrazovanjem 45,9%, dok onih sa visokim obrazovanjem 16,7%.

Grafikon 5: Muško stanovništvo staro 15 i više godina po popisima prema obrazovanju

Izvor: Popis stanovništva 2011; Popis stanovništva, kućanstava; Procjene stanovništva RH 2017. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm (Preuzeto: 02. svibnja 2019.)

Udio muškaraca sa završenom osnovnom školom i niže 1953. godine iznosio je 79,8%, sa srednjom školom 12,9 %, a sa višom školom 1,4%. Relativno podjednak omjer muškaraca sa završenim osnovnim i srednjoškolskim obrazovanjem prvi put se pojavio 1981. godine (36,4 i 36,1%). U narednim godinama stopa srednjoškolskog obrazovanja premašuje stopu osnovnoškolskog, a stopa visoko obrazovanih povećava se.

Prema popisu iz 2011. godine stopa muškaraca sa završenom osnovnom školom iznosila je 5,6%, sa srednjom školom 60%, a sa visokom školom 16%.

Usporedba podataka o sastavu stanovništva prema razini završene škole u 2011. s prethodnim popisima pokazuje znatno smanjenje udjela stanovništva bez školske spreme i s nižim obrazovanjem uz istodobno povećanje udjela stanovništva sa završenim srednjim i visokim obrazovanjem. I dalje su znatne razlike u strukturi stanovništva prema školskoj spreml između muškaraca i žena. Udio žena je veći na nižim razinama obrazovanja, ali prvi je put njihov udio veći i kod visokog obrazovanja. Godine 2011. od ukupnog stanovništva staroga 15 i više godina 2,7% je bez školske spreme, 6,9% s nepotpunom osnovnom školom, 21,3% sa završenom osnovnom školom, 52,6% sa srednjom školom, 16,4% sa završenom visokom školom, a nepoznato je 0,2%.

Struktura prema nacionalnosti

Nacionalost ili narodnost je obilježje koje označava pripadnost pojedinca narodu ili naciji. Pojam "narod" upotrebljava se za različite koncepcije, a u hrvatskom jeziku se rabi za pripadnost etničkoj skupini ili narodu koncepcijski definiranoj po etičnosti.

Tablica 1: Struktura stanovništva Hrvatske prema nacionalnosti (Popis stanovnika 2011.)

	Broj	Udio (%)
Republika Hrvatska	4 284 889	100
Hrvati	3 874 321	90,42
Srbi	186 633	4,36
Bošnjaci	31 479	0,73
Talijani	17 807	0,42
Albanci	17 513	0,41
Mađari	14 048	0,33
Slovenci	10 517	0,25
Česi	9 641	0,22
Ostali	123 194	2,9

Izvor: Popis stanovništva 2011; Popis stanovništva, kućanstava; Procjene stanovništva RH 2017. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm (Preuzeto: 02. svibnja 2019.)

U prikazanoj tablici vidljivo je kako u Republici Hrvatskoj dominiraju Hrvati sa 3 874 321 od ukupnih 4 284 889 stanovnika što čini udio od 90,42%. Drugi su Srbi sa udjelom od 4,36%, a slijede Bošnjaci sa 0,73% i Talijani sa 0,42%.

Struktura prema vjerskoj pripadnosti

Na prostorima današnje Hrvatske stanovništvo je od samih početaka pokršćavanja dominantno katoličke vjerske pripadnosti.

Tablica 2: Struktura prema vjerskoj pripadnosti (Popis stanovništva 2011.)

	Broj	Struktura, %
Republika Hrvatska	4 284 889	100
Katolici	3 697 143	86,28
Pravoslavci	190 143	4,44
Protestanti	14 653	0,34
Ostali kršćani	12 961	0,30
Muslimani	62 977	1,47
Židovi	536	0,01
Istočne religije	2 550	0,06
Ostale religije, pokreti i svjetonazori	2 555	0,06
Agnostici i skeptici	32 518	0,76
Nisu vjernici i ateisti	163 375	3,81
Ne izjašnjavaju se	93 018	2,17
Nepoznato	12 460	0,29

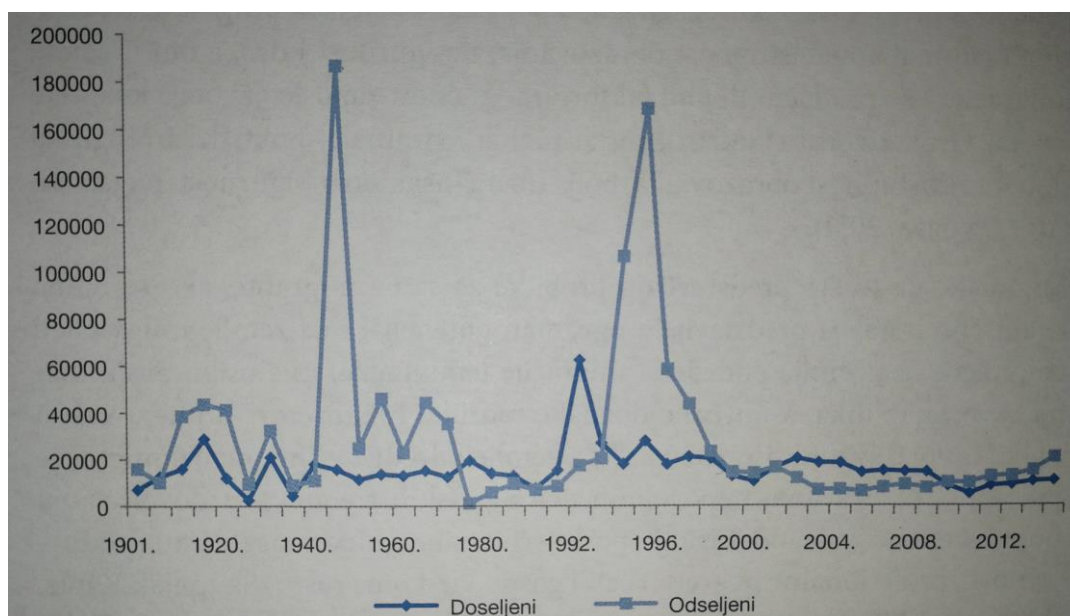
Izvor: Popis stanovništva 2011; Popis stanovništva, kućanstava; Procjene stanovništva RH 2017. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm (Preuzeto: 05. svibnja 2019.)

Katolici u strukturi prema vjerskoj pripadnosti u Republici Hrvatskoj prema Popisu stanovništva iz 2011. godine činili su čak 86,28% stanovništva. Slijede ih Pravoslavci sa 4,44%, ateisti sa 3,81% i Muslimani su 1,47%, dok ostale vjerske zajednice imaju znatno manje prisutstvo.

3.2 Migracijska kretanja u Republici Hrvatskoj

Migracija ili preseljavanje stanovništva označuje prostornu pokretljivost stanovništva. Migrant je osoba koja sudjeluje u procesu prostorne pokretljivosti stanovništva (doseljenik, odseljenik). Doseljenim odnosno odseljenim stanovništvom smatra se stanovništvo koje je promijenilo prebivalište na području Republike Hrvatske (unutarnja migracija) ili koje je promijenilo uobičajenu državu stanovanja na razdoblje koje je ili se očekuje da će biti dugo najmanje godinu dana (vanjska migracija). Migracijski saldo stanovništva (neto migracija) jest razlika broja doseljenih i broja odseljenih danog područja ili države u određenom razdoblju. Ako je broj doseljenih veći od broja odseljenih, riječ je o pozitivnome migracijskom saldu, odnosno mehaničkom rastu broja stanovnika. Ako je više odseljenih nego doseljenih, riječ je o negativnome migracijskom saldu, odnosno mehaničkom padu broja stanovnika danog područja ili države.¹¹

Grafikon 6: Migracije u Hrvatskoj od 1901. do 2014. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011; Popis stanovništva, kućanstava; Procjene stanovništva RH 2017. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm (Preuzeto: 02. svibnja 2019.)

¹¹ DZS, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf (Pristupljeno: 03.07.2019.)

Prema grafikonu možemo vidjeti kako se Republika Hrvatska u razdoblju od 1901. do 2014. godine suočavala sa brojnim migracijama koje su imale značajan utjecaj na demografsku sliku Hrvatske. Početkom 20. stoljeća iseljavalo se u prekomorske zemlje (Sjeverna i Južna Amerika, Južna Afrika, Australija i Novi Zeland), a neki od razloga su bili agrarna kriza i slaba mogućnost zarade izvan sela.

Do Prvoga svjetskog rata prekomorsko je iseljavanje poprimilo masovno obilježje. Iseljavanje je bilo uvjetovano i demografskim pritiskom. Početkom osamdesetih godina 19. stoljeća na tlu Hrvatske počinje demografska tranzicija. Opća stopa mortaliteta pada ispod 30‰, a to je uz zadržavanje visoke rodности povećalo pozitivnu prirodnu promjenu (prirast) stanovništva. Time se povećala ionako velika agrarna prenapučenost, pojava koja je bila jedna od glavnih značajki hrvatskog seoskog područja s iznimkom Slavonije.¹² Prvi svjetski rat prekinuo je iseljavanje u prekomorske zemlje, a nakon rata su nastupile političko-teritorijalne promjene, no ostali su problemi poput agrarne krize i loše industrijalizacije. Zatim slijedi Drugi svjetski rat koji je potaknuo još veći val iseljavanja, a 90-ih godina 20. stoljeća Domovinski rat posebno je uzdrmao demografske procese na području Hrvatske.

Proistječe da je tijekom 20. stoljeća s teritorija današnje Republike Hrvatske neprekidno tekla široka rijeka iseljenika; iselilo se 2,3 milijuna ljudi. Intenzitet iseljavanja iz Hrvatske po glavnim etapama, odnosno podrazdobljima, tekao je ovako: od početka 20. stoljeća do nekoliko godina poslije Drugoga svjetskog rata (1900. – 1948.) iselilo se 26,7% prosječnog broja stanovnika ili oko 19.600 prosječno godišnje, od Drugoga svjetskoga rata do raspada druge Jugoslavije (1948. – 1991.) otišlo je 20,1% prosječnog broja stanovnika ili oko 20.000 godišnje, a u desetljeću samostalne Hrvatske (1991. – 2001.) iselilo se 11,5% prosječnog broja stanovnika ili oko 50.000 prosječno godišnje.¹³

¹² I. Nejašmić: Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: Demografske posljedice stoljetnog procesa, Zagreb, 2014. (str. 410)

¹³ I. Nejašmić: Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: Demografske posljedice stoljetnog procesa, Zagreb, 2014. (str. 418)

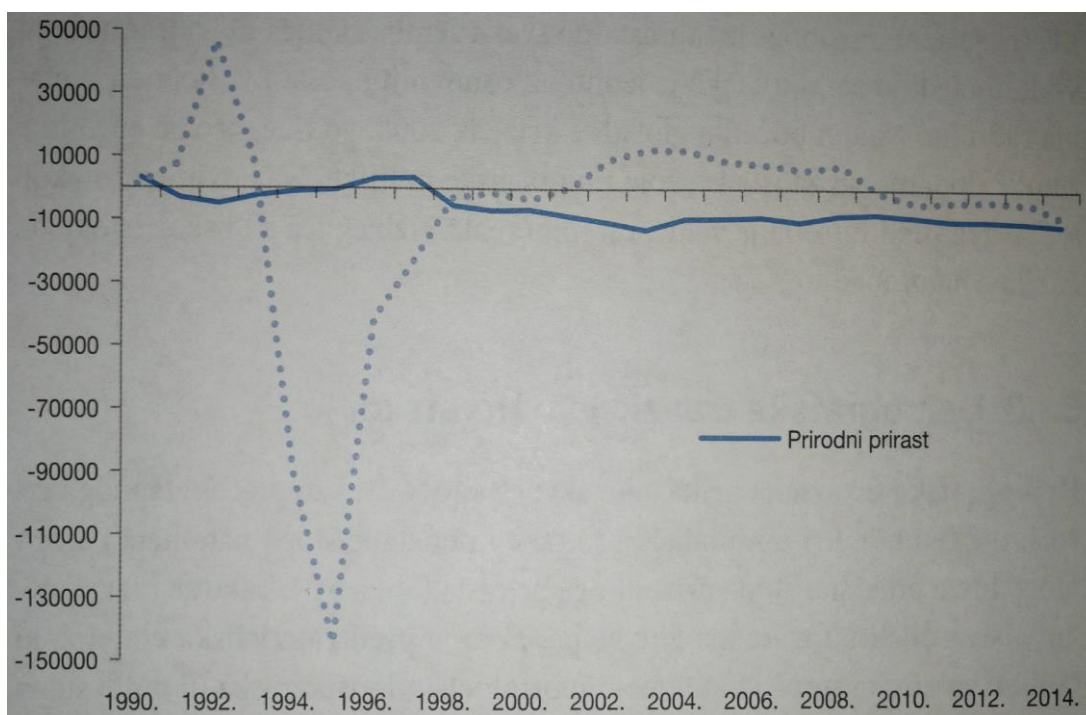
Tablica 3: Doseljeno i odseljeno stanovništvo u/iz RH u razdoblju od 2013. do 2017. Godine

	2013.		2014.		2015.		2016.		2017.	
	U RH	IZ RH	U RH	IZ RH	U RH	IZ RH	U RH	IZ RH	U RH	IZ RH
Ukupno	10 378	15 262	10 638	20 858	11 706	29 651	13 985	36 436	15 533	47 352

Izvor: DZS 2018: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf (Pristupljeno: 05. srpnja 2017.)

U 2017. u Republiku Hrvatsku doselile su se iz inozemstva 15 533 osobe, a u inozemstvo su se odselile 47 352 osobe. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je negativan i iznosio je -31 799. U 2017. Iz inozemstva se doselilo 50,9% hrvatskih državljana i 49,1% stranaca, a odselilo se 95,8% hrvatskih državljana i 4,2% stranaca. Od ukupnog broja doseljenih osoba u Republiku Hrvatsku 31,8% osoba doselilo se iz Bosne i Hercegovine. Od ukupnog broja odseljenih osoba iz Republike Hrvatske najviše osoba odselilo se u Njemačku (61,4%). S obzirom na spolnu strukturu, u ukupnom broju doseljenih osoba iz inozemstva veći je udio muškaraca (63,1%). U ukupnom broju odseljenih osoba u inozemstvo također je veći udio muškaraca (55,4%). Najveći broj odseljenih u inozemstvo bio je u dobi od 20 do 39 godina (48,0%). Primjećujemo kako se od 2013. do 2017. svake godine iseljava sve veći broj ljudi.

Grafikon 7: Prirodni prirast i migracijski saldo od 1990. do 2014. godine

Izvor: DZS 2018: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf (Pristupljeno: 05. srpnja 2017.)

Kada promatramo prirodno i mehaničko kretanje stanovništva, grafikon nam prikazuje kako je pozitivan migracijski saldo od 2011. do početka ekonomske krize 2008. popravljao demografsku sliku Hrvatske, budući da je prirodni prirast izrazito negativan.

Iseljavanje Hrvata u Njemačku

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine dolazi do pojačanog iseljavanja Hrvata u Njemačku (prvo veliko iseljavanje bilo je tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća, a drugo tijekom Domovinskog rata). Masovno iseljavanje počinje 1. srpnja 2015. kada Njemačka otvara svoje tržište rada za radnike s Hrvatskom putovnicom.¹⁴

Iako se smatra da Hrvati ponajviše iseljavaju u Njemačku zbog siromaštva, pravi uzrok je zapravo nepravda, gdje kao glavni čimbenik iseljavanja treba istaknuti slabost institucija i nemoral političkih elita. Zatim, tu su još i korumpirano društvo u kojem se poštenje i rad ne isplate te mediji i ozračje u društvu. Pritisak društva je takav da potiče iseljavanje umjesto da ga sprječava. Najviše iseljenih su osobe u dobi između 20 i 40 godina. Većina su zaposlene osobe, koje najčešće imaju završenu srednju školu (60,7%), dok je udio visokoobrazovanih 37,8%. S obzirom na regionalnu pripadnost, najviše se iseljava s područja Zagreba i okolice te Slavonije i Baranje.

Najveći broj iseljenika kao razlog iseljavanja u Njemačku naveo je društvenu, pravnu i ekonomsku sigurnost, no gotovo nitko ne navodi da se iselio kako bi se obogatio. Od ispitanika, njih 79% izrazito je zadovoljno životom u njemačkoj, a njih 88,5 % nije požalilo za odlaskom iz svoje domovine. Eventualno njih 45% moglo bi se vratiti u Hrvatsku samo kada budu u mirovini, dok za 40% ispitanika povratak ne dolazi u obzir.

Sve veći broj iseljenika iz Hrvatske u Njemačku kroz protekle godine ne ostavlja dobar utisak na demografsku sliku Hrvatske, a zabrinjavajuća je činjenica da je glavni uzrok tome nepravda u korumpiranom društvu.

¹⁴ Jurić T., (2017.): Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakretistike i motivi, Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/198700> (Pristupljeno: 8. rujan 2019.)

3.3 Ekonomske posljedice demografskih promjena u Republici Hrvatskoj

Kroz rad je više puta istican problem demografskog starenja stanovništva, a podrazumijeva povećanje udjela stanovništva dobne skupine 65 i više godina. Demografsko starenje znakovito je za posttranzicijsku etapu u kojoj se Hrvatska nalazi od 1980-ih godina. Niska stopa mortaliteta od oko 12‰ te još niža stopa nataliteta od oko 10‰ danas predstavljaju ključni uzrok negativnog kretanja hrvatskog stanovništva te njegova demografskog starenja. To za sobom nosi brojne negativne ekonomske posljedice, a neke od njih su utjecaj na tržište rada, na potrošnju i štednju te na mirovinski sustav koji će se preopteretiti.

3.3.1 Utjecaj demografskog starenja na tržište rada

Proces demografskog starenja možemo vidjeti u prije analiziranim pokazateljima: velikom i rastućem udjelu stanovništva u dobnoj skupini od 65 i više godina te malom i opadajućem stanovništvu do 14 godina starosti. Aktuelni problem starenja stanovništva sa svim svojim odrednicama ukazuje nam na ograničavajući demografski okvir radnog kontigenta, a time i aktivnog stanovništva. Demografski procesi u području nataliteta/fertiliteta te razvoja dobno-spolne strukture ukazuju nam na mogućnost da Hrvatska u budućnosti dođe u situaciju da nema dovoljno vlastite radne snage, ma koliko nam to s obzirom na visoku nezaposlenost paradoksalno zvučalo. Nizak fertilitet implicira sve manji priljev stanovništva u fertilnu i radno sposobnu dob života.

Evidentiranu demografsku oskudnost hrvatskoga ljudskog kapitala valja promotriti u kontekstu tržišnih gibanja i dinamike tržišta rada. Naime, trendovi neočekivano dugotrajnih i visokih stopa nezaposlenosti praćeni su teško ekonski objašnjivim pokazateljima participacije radne snage. Suprotno ekonomijama sličnih performansi i usporedive razine dohotka, Hrvatska

pokazuje izrazito niski stupanj participacije radne snage (udio radne snage u radno sposobnom stanovništvu) od otprilike 50% radne snage 2014. godine, što je po međunarodno usporedivim podacima svrstava među razvojno neuspješna gospodarstva s tržišno neučinkovitom alokacijom rada kao ključnog faktora ekonomske aktivnosti.¹⁵

Pored problema tranzicije iz planskog u tržišno gospodarsko okruženje, neučinkovitoj alokaciji rada i visokoj nezaposlenosti doprinjelo je i to što je dominiirala klasična paradgima po kojoj su troškovi radne snage izdaci koje i kao sve druge u tržišnome privređivanju valja minimizirati.

3.3.2 Utjecaj starenja stanovništva na potrošnju i štednju

Promjene u demografskom kapitalu, starenje i smanjivanje broja stanovnika imaju dugoročne negativne posljedice u području nacionalne štednje, potrošnje i ukupnog nacionalnog bogatstva. Te posljedice razmotrio je Franco Modigliani sa svojim učenikom Richardom Brumbergom kada su 1950. godine razradili teoriju potrošnje temeljenu na ideji da ljudi donose inteligentne odluke o tome koliko žele trošiti u određenoj životnoj dobi samo na temelju raspoloživih sredstava. Prema Modiglianijevoj teoriji životnog ciklusa potrošnje, akumuliranjem i smanjivanjem svoje imovine ljudi si mogu osigurati mirovinu i prilagoditi potrošnju u svakoj dobi ovisno o primanjima. Tako umirovljenici mogu uštedeći novac koristiti za troškove života. Modiglianijeva teorija biti će nam jasnija ukoliko promotrimo ekonomiju u kojoj stanovništvo raste. Tada ima više mladih nego starih i više ljudi štedi nego što troši novac, pa se povećava stopa štednje. Ukoliko je situacija takva da broj stanovnika opada, opadati će i stopa štednje, a rast će sklonost potrošnji. Dolazimo do zaključka kako stanovnici stariji od 65 godina više troše, pa s porastom njihova udjela raste i prosječna potrošnja u gospodarstvu.

¹⁵ Družić, Tica, 2002, str 123.

Hrvatsku karakteriziraju smanjenje stope nataliteta, povećanje mortaliteta, starenje stanovništva, negativan prirodni priraštaj i smanjenje stanovnika, a prema teoriji Modiglianijevog životnog ciklusa to će dovesti do smanjenja ukupne štednje i povećanja ukupne potrošnje. U konačnici dolazi do negativnih neto ušteda i smanjenja stope ekonomskog rasta.

3.3.3 Utjecaj demografskih promjena na mirovinski sustav

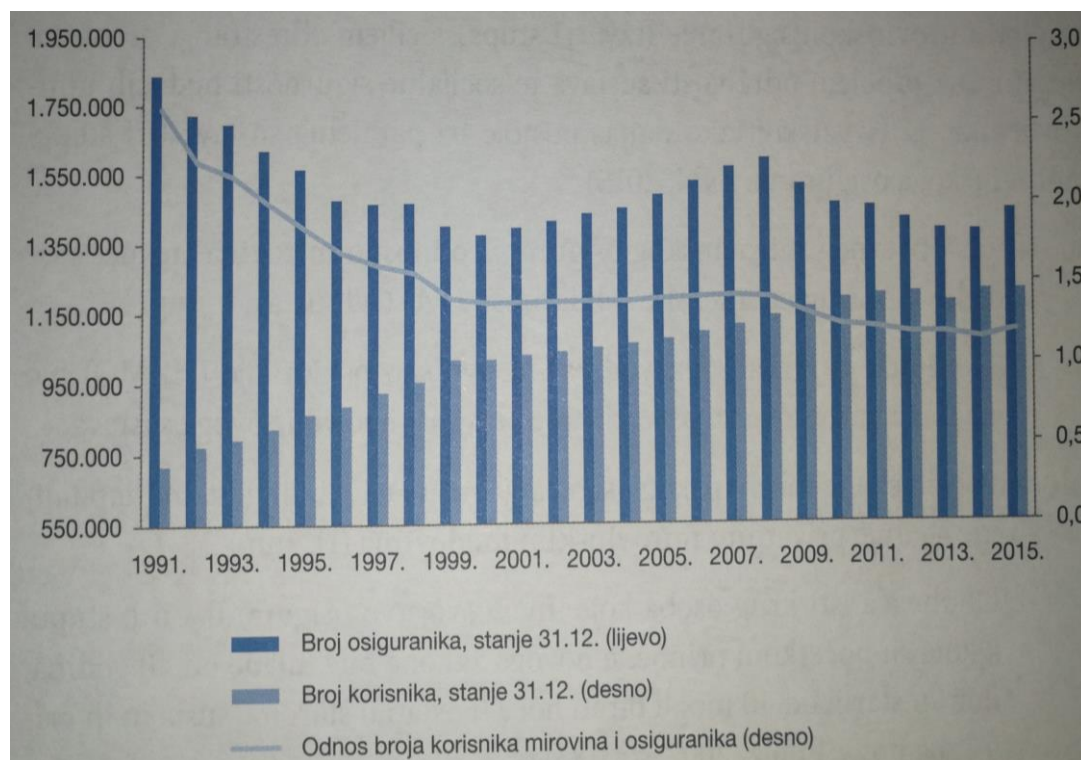
Mirovinski sustav skup je pravnih normi, financijskih i institucionalnih aranžmana kojima se regulira osiguranje od rizika starosti, invalidnosti i gubitka hranitelja.¹⁶ U teoriji mogu biti javni (upravitelj je država) ili privatni (upravitelj je privatna financijska institucija), obvezni ili dobrovoljni.

Uz starenje stanovništva koje je praćeno negativnim stopama prirodnog prirasta i rastom očekivanoga trajanja života pri čemu s vremenom sve veći dio stanovnika odlazi u mirovinu u odnosu na dio koji ulazi u radni kontingent, sustavi mirovinskoga osiguranja dolaze u velike probleme i postaju dugoročno neodrživi. Zbog toga je rast izdataka za mirovine najvažnija ekonomska posljedica starenja stanovništva, pa su nužne reforme kako bi fiskalni sustav bio održiv i funkcionirao u skladu s dobnom strukturom stanovništva.

Hrvatska je donošenjem Zakona o mirovinskom osiguranju 1999. godine počela s reformom mirovinskog osiguranja gdje je cilj bio učiniti sustav održivim, a temeljio se na načelu međugeneracijske solidarnosti. Tom reformom pooštreni su kriteriji i podignuta starosna dob odlaska u mirovinu koja će se u narednim godinama još više povećati.

Ukoliko se smanjuje broj zaposlenih, a doprinosi ne povećavaju to dovodi do smanjenja mirovina, što ima za posljedicu druge socijalne probleme. Grafikon prikazuje broj osiguranika i broj korisnika mirovina u Hrvatskoj pri čemu je jasan trend rasta broja korisnika mirovina.

¹⁶ Puljiz, V.; Bežovan

Grafikon 8: Broj i odnos korisnika mirovina i osiguranika od 1911. do 2015.

Izvor: DZS 2018: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf (Pristupljeno: 05. srpnja 2017.)

Omjer broja umirovljenika i broja zaposlenih ukazuje nam na to da starenje populacije vodi do neodrživosti sustava temeljnih na međugeneracijskoj solidarnosti. Omjer se od 1980. godine smanjio s 1:4 na 1:1,14 u 2014. godini. Ukoliko se doprinosi ne povećaju to implicira na niže mirovine, a u najgorem slučaju nedostatak sredstava za isplaćivanje mirovina.

U lipnju 2019. godine u Zavodu za mirovinsko osiguranje bilo je 1 577 987 osiguranika ukupno te 1 240 673 korisnika mirovina što je omjer 1:1,27. Udio žena kao korisnika mirovina iznosi 54,05% dok je za muškarce 45,95%. Prosječna starosna mirovina za 40 i više godina mirovinskog staža prema ZOMO iznosi 3.707,19 kn, a njen udio u neto plaći u Republici Hrvatskoj za travanj 2019. iznosi 57,62% (6.434. kn). 31 godina je prosječan mirovinski staž za korisnike mirovina ZOMO, dok je 71 godina prosječna dob za ukupan broj korisnika mirovina ZOMO.

4. DEMOGRAFSKI TRENDOWI U EUROPSKOJ UNIJI

U ovom poglavlju analizira se učinak demografskih trendova - starenja u Europskoj uniji jer se očekuje da će u narednim desetljećima to pitanje biti iznimno važno. Nepromjenjivo niske stope nataliteta i dulji očekivani životni vijek mijenjaju oblik dobne piramide u EU. Vjerojatno najvažnija promjena bit će znatan pomak prema mnogo starijoj strukturi stanovništva, što je već vidljivo u nekoliko država članica EU-a.

Kao rezultat toga smanjuje se udio radno sposobnih osoba u EU, dok se relativan broj umirovljenika povećava. Udio starijih osoba u ukupnom stanovništvu znatno će porasti u narednim desetljećima jer će više osoba iz poslijeratnog naraštaja „baby booma” ostvariti uvjete za mirovinu. To će pak dovesti do većeg opterećenja za radno sposobno stanovništvo kako bi se zajamčila sredstva za socijalne izdatke starijeg stanovništva za niz povezanih usluga.

Tablica 4: Dobna struktura stanovništva EU prema glavnim dobnim skupinama, 2007. i 2017.

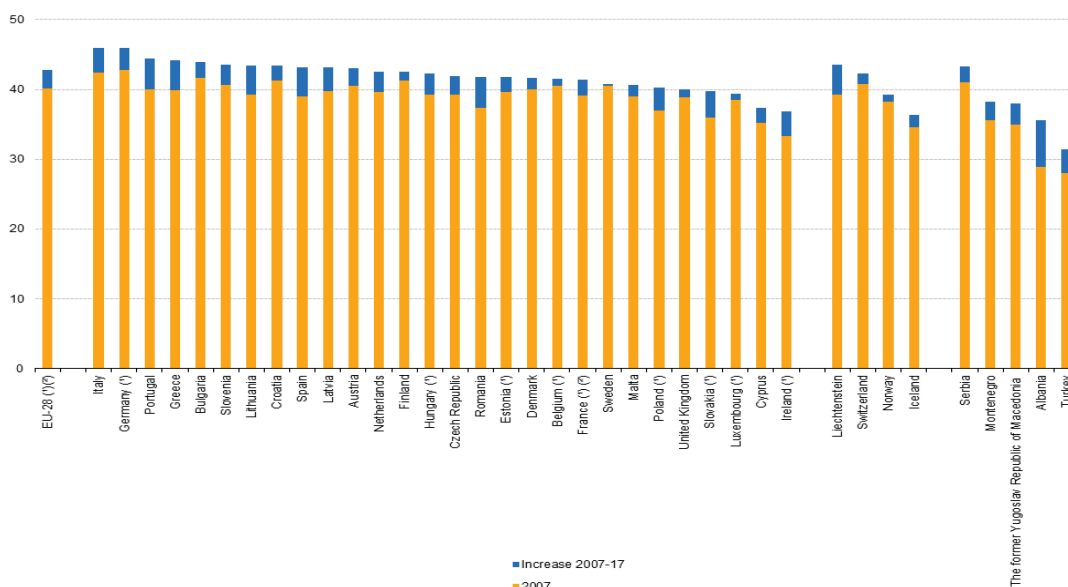
	0–14 godina		15-64 godine		65 i stariji	
	2007.	2017.	2007.	2017.	2007.	2017.
Begija	17.0	17.0	66.0	64.6	17.1	18.5
Burska	13.2	14.1	69.1	65.2	17.6	20.7
Češka	14.4	15.6	71.1	65.7	14.5	18.8
Danska	18.5	15.7	66.1	64.3	15.3	19.1
Njemačka	13.9	13.4	66.3	65.4	19.8	21.2
Estonija	14.9	15.2	67.9	64.4	17.3	19.3
Irska	20.3	21.1	68.9	65.4	10.8	13.5
Grčka	14.7	14.4	66.7	65.4	18.6	21.5
Španjolska	14.6	15.1	68.9	66.0	16.5	19.0
Francuska	18.5	18.3	65.2	65.0	16.3	19.2
Hrvatska	15.6	14.5	66.7	65.8	17.7	19.6
Italija	14.1	13.5	65.7	64.1	20.1	22.3
Cipar	18.9	15.3	68.7	58.1	12.4	15.6
Litva	14.2	15.8	68.9	64.6	17.4	19.9
Latvija	16.0	14.8	69.5	55.9	16.6	19.3
Luksemburg	18.3	15.2	67.4	59.5	14.0	14.2
Mađarska	15.2	14.5	67.5	66.8	15.9	18.7
Malta	16.6	14.1	70.8	67.0	13.9	18.8
Nizozemska	18.1	16.3	66.7	65.2	14.5	18.5
Austrija	15.6	14.4	68.4	67.1	16.9	18.5
Poljska	15.8	15.1	70.8	68.3	13.4	15.5
Portugal	15.7	14.0	66.7	64.9	17.5	21.1
Rumunjska	16.9	15.6	68.4	66.6	14.7	17.8
Slovenija	14.0	14.9	70.1	66.2	15.9	18.9
Slovačka	15.2	15.5	71.8	59.5	12.0	15.0
Finska	17.1	16.2	66.5	62.8	16.5	20.9
Švedska	17.0	17.6	65.6	62.6	17.4	19.8
UK	17.8	17.8	66.3	64.1	15.9	18.1
Island	21.3	19.7	67.1	66.2	11.6	14.0
Lihtenštajn	17.1	14.9	71.0	68.2	11.9	17.0
Norveška	19.4	17.8	66.0	65.5	14.6	16.6
Švicarska	15.8	14.9	68.1	67.1	15.2	18.1
Crna gora	20.1	18.2	67.0	67.4	12.9	14.4
Makedonija	18.0	16.6	69.8	70.2	11.2	13.3
Albanija	24.9	18.2	66.3	68.7	8.8	13.1
Srbija	15.5	14.4	67.2	65.3	17.2	19.4
Turska	25.5	23.7	66.6	68.0	6.8	8.3

Izvor: EUROSTAT, Statistički podaci o stanovništvu na regionalnoj razini, 2016., http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_statistics_at_regional_level/hr (Preuzeto: 05. srpnja 2019.)

Ukupni broj stanovnika u EU-28 na dan 1. siječnja 2017. procijenjen je na 511,5 milijuna. Mladi (od 0 do 14 godina) čine 15,6 % stanovništva u EU-28, a radno sposobno stanovništvo (od 15 godina do 64 godine) čini 64,9 % ukupnog stanovništva. Starije osobe (65 ili više godina) čine 19,4 % stanovništva (za 0,2 postotna boda više nego prethodne godine te za 2,4 postotna boda više nego prije 10 godina).

U državama članicama EU-a najveći udio mladih osoba u ukupnom stanovništvu u 2017. zabilježen je u Irskoj (21,1 %), dok je najniži udio zabilježen u Njemačkoj (13,4 %). Kad je riječ o udjelu osoba u dobi od 65 ili više godina u ukupnom stanovništvu, Italija (22,3 %), Grčka (21,5 %) i Njemačka (21,2 %) imale su najveći udio, dok je Irska imala najniži udio (13,5 %).

Grafikon 9: Medijan dobi stanovništva, 2007. - 2017. godine

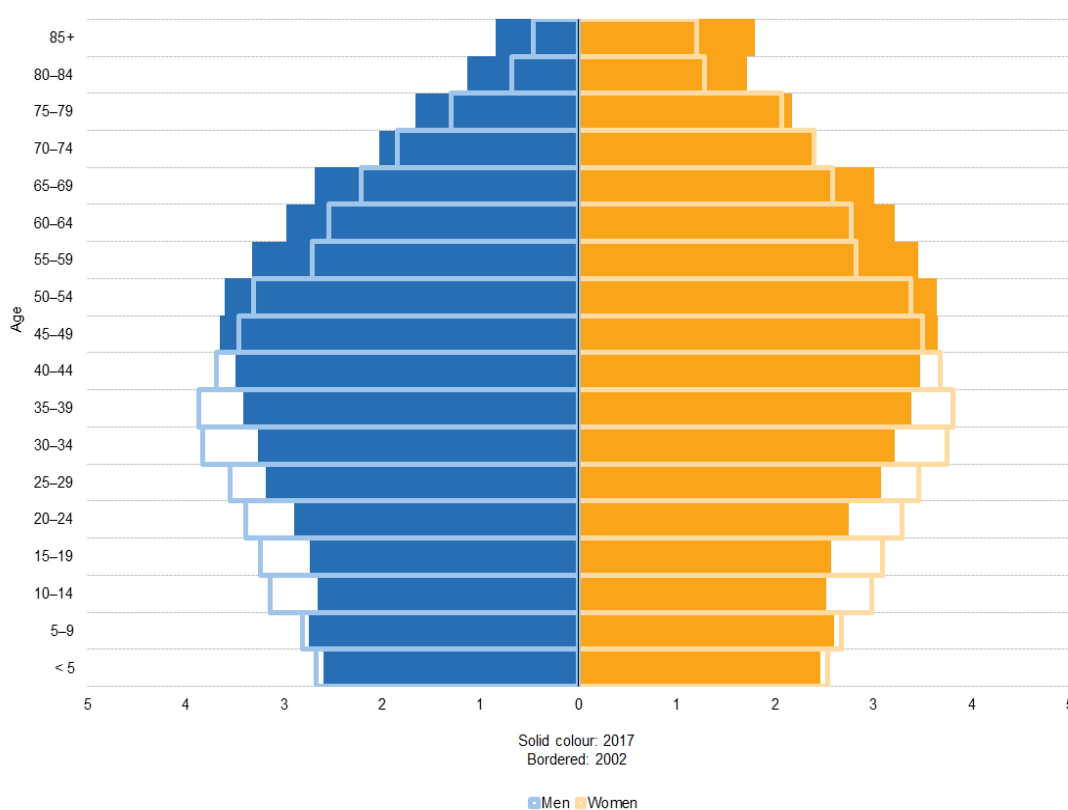
Izvor: EUROSTAT 2018.; Struktura i starenje stanovništva, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/hr (Pristupljeno: 5. srpnja 2019.)

Medijan dobi stanovništva EU-28 1. siječnja 2017. iznosio je 42,8 godina. To znači da je polovina stanovništva u EU-28 bila starija od 42,8 godina, dok je druga polovina bila mlađa. U državama članicama EU-a zabilježen je medijan dobi u rasponu od 36,9 godina u Irskoj do 45,9 godina

u Njemačkoj i Italiji, što potvrđuje relativno mladu, odnosno relativno staru strukturu stanovništva zabilježenu u tim državama članicama. Medijan dobi zabilježen u Islandu (36,3 godine), Albaniji (35,6 godina) i Turskoj (31,4 godine) 2017. bio je niži nego u bilo kojoj državi članici EU-a. U Albaniji je zabilježeno najveće povećanje medijana dobi u posljednjih 10 godina – porastao je za 23,2 % (to jest za 6,7 godina, s 28,9 godina u 2007. na 35,6 godina u 2017.).

U razdoblju od 2007. do 2017. medijan dobi porastao je u svim državama članicama EU-a, a povećanje za 4,0 godine ili više zabilježeno je u Rumunjskoj, Portugalu, Grčkoj, Španjolskoj i Litvi.

Grafikon 10: Piramide stanovništva, EU-28, 2002. i 2017. (% ukupnog stanovništva)

Izvor: EUROSTAT 2018.; Struktura i starenje stanovništva, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/hr (Pristupljeno: 5. srpnja 2019.)

Piramida stanovništva prikazuje raspodjelu stanovništva prema spolu i prema dobnim skupinama u rasponu od pet godina. Svaka traka piramide odgovara udjelu određenog spola i dobne skupine u ukupnom stanovništvu (muškarci i žene zajedno). Piramida stanovništva u EU-28 na dan 1. siječnja 2017. sužena je na dnu i sve je sličnija rombu zbog dobnih skupina iz naraštaja „baby booma”, koje su posljedica visoke stope plodnosti u nekoliko europskih zemalja sredinom šezdesetih godina 20. stoljeća. Osobe iz naraštaja „baby booma” i dalje čine velik dio radno sposobnog stanovništva. Osobe iz prve od tih velikih dobnih skupina, koje su rođene tijekom razdoblja od 20 do 30 godina, sada navršavaju dob za umirovljenje, što se može vidjeti iz usporedbe s piramidom stanovništva iz 2002. Proširenje piramide stanovništva koje obuhvaća naraštaj „baby booma” pomiče se prema vrhu piramide, pri čemu se donji dio s radno sposobnim stanovništvom i baza piramide sužavaju, što se može vidjeti na grafikonu 10.

5. PROJEKCIJA DEMOGRAFSKIH KRETANJA

Projekcije demografskih promjena važna su podloga nositeljima društvene i gospodarske aktivnosti pri kreiranju makroekonomskih politika. Broj i sastav stanovništva prema različitim demografskim i socio gospodarskim obilježjima čini temeljnu odrednicu sadašnjeg i predvidivog društvenog, gospodarskog i u sklopu toga, i budućega demografskog razvoja. Predviđanje budućih demografskih promjena veoma je važno u uvjetima niskonatalitetnog područja kakva je Hrvatska, gdje je sadašnji broj rođenja nedovoljan za obnavljanje stanovništva, u kojem je starenje stanovništva ocijenjeno kao veliki izazov socijalne politike, gdje imigracija ima ograničen utjecaj na usporavanje starenja stanovništva i demografski rast, u kojem bi sistem mjera i akcija društva morao biti prilino sveobuhvatan s obzirom na mnogobrojne aspekte ljudskog života na koje se odnose demografske promjene.¹⁷

5.1. Projekcija demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2011. – 2051. godine

Republika Hrvatska dugi se niz godina suočava sa nepovoljnim demografskim trendovima, a mnogi od znanstvenika iznijeli su svoje projekcije za buduća stanja. Za početak ćemo razmotriti kretanje broja stanovnika po županijama u razdoblju 2011. – 2051. godine prema projekciji prof. dr. sc. Anđelka Akrapa. U okviru toga uočit ćemo županije u kojima se smanjuje broj stanovnika zbog iseljavanja i smrtnosti, te rjeđe, županije u kojima se povećava broj stanovnika. Projekcije stanovništva polaze od ukupnog broja i dobno-spolnog sastava utvrđenog popisom stanovništva 2011. godine i serije vitalne statistike.¹⁸

¹⁷ Grizelj, M., Akrap A., (2011.): Projekcija stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061.: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, str 7.

¹⁸ Usp. Alica WERHHEIMER-BALETIĆ – Anđelko AKRAP, Prostorni aspekt demografskih potencijala u Hrvatskoj 2011. – 2051., u: Zoran KOVAČEVIĆ – Soumitra SHARMA (ur.), Zbornik radova znanstvenog skupa Razvojni potencijali hrvatskog gospodarstva, Zagreb, 2014., 19–51.

Tablica 5: Projekcija broja stanovnika po županijama do 2051. godine

Grad/župani ja	Broj stanovnika 2011. i projicirani do 2051.				
	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.
Zagrebačka	317.606	324.867	327.532	325.986	321.871
Krapinsko- zagorska	132.892	128.879	123.207	115.566	106.798
Sisačko- moslavačka	172.439	150.230	126.037	99.367	71.784
Karlovačka	128.899	116.311	102.913	88.661	73.893
Varaždinska	175.951	172.533	166.621	158.21	148.008
Koprivničk o- križevačka	115.584	111.481	106.128	99.124	91.206
Bjeovarsko- bilogorska	119.764	109.920	99.028	86.925	72.738
Primorsko- goranska	296.195	287.181	272.590	255.036	238.860
Ličko- senjska	50.927	43.577	36.630	29.710	22.715
Virovitičko- podravska	84.836	78.281	70.764	61.451	51.217
Požeško- slavonska	78.034	69.809	61.067	50.754	39.601
Brodsko- posavska	158.575	148.032	136.727	122.576	106.496
Zadarska	170.017	173.513	176.267	178.038	179.715
Osječko- baranjska	305.032	293.087	276.336	254.0882	229.136
Šibensko- kninska	109.375	97.548	85.973	73.520	61.194
Vukovarsko -srijemska	179.521	165.647	150.177	131.398	110.394
Splitsko- dalmatinska	454.798	446.244	434.294	415.360	392.471
Istarska	208.055	205.481	199.256	190.885	182.207
Dubrovačko - neretvanska	122.568	120.614	118.241	114.560	110.238
Međimursk a	113.804	111.459	107.148	101.644	94.256
Grad Zagreb	790.017	796.835	787.113	771.259	752.066
Hrvatska	4.284.889	4.151.550	3.964.385	3.723.497	3.456.866
Indeks 2051./2011. = 100,0					

(Izvor: Akrap A. (2015.) Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051., Bogoslovska smotra, 85 (3), 855-868. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/148000>)

Na temelju porasta/smanjenja ukupnog broja stanovnika do 2051. godine županije se mogu razvrstati u pet skupina: prva, s dvije županije s porastom broja stanovnika (Zadarska i Zagrebačka); druga, s osam županija koje imaju smanjenje ukupnog broja stanovnika od 0 do 20% (Grad Zagreb, Dubrovačko-neretvanska, Istarska, Splitsko-dalmatinska, Varaždinska, Međimurska, Primorsko-goranska, Krapinsko-zagorska); treća, sa šest županija koje imaju smanjenje broja stanovnika između 20 i 40% (Koprivničko-križevačka, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska, Vukovarsko-srijemska, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska); četvrta, s pet županija koje imaju smanjenje broja stanovnika između 40 i 60% (Karlovačka, Šibensko-kninska, Požeško-slavonska, Ličko-senjska, Sisačko- -moslavačka). Očekivane su promjene zaista drastične jer će porast broja stanovnika do 2051. godine imati samo Zadarska i Zagrebačka županija i to isključivo zbog porasta broja stanovnika starog 65 i više godina.¹⁹

¹⁹ Usp. Alica WERHHEIMER-BALETIĆ – Anđelko AKRAP, Prostorni aspekt demografskih potencijala u Hrvatskoj 2011. – 2051., u: Zoran KOVAČEVIĆ – Soumitra SHARMA (ur.), Zbornik radova znanstvenog skupa Razvojni potencijali hrvatskog gospodarstva, Zagreb, 2014., 19–51.

Tablica 6: Broj stanovnika Hrvatske prema velikim dobnim grupama 2011.-2051. godine (varijanta srednjeg fertiliteta i srednje migracije)

Hrvatska						
Dobne grupe	Broj stanovnika					Indeks 2051/2011= 100
	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.	
0-14 godina	652.428	600.622	527.491	464.412	420.669	64,48
15-64 godina	2.873.828	2.662.624	2.433.506	2.225.168	1.969.064	68,48
65 + godina	758.663	888.304	1.003.388	1.003.917	1.068.133	140,80
Ukupno	4.284.889	4.151.550	3.964.385	3.723.497	3.456.866	80,68
Struktura u %						
0-14 godina	15	14	13	12	12	
15-64 godina	67	64	61	60	57	
65 + godina	18	21	25	28	31	
Ukupno	100	100	100	100	100	

(Izvor: Akrap A. (2015.) Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051., Bogoslovska smotra, 85 (3), 855-868. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/148000>)

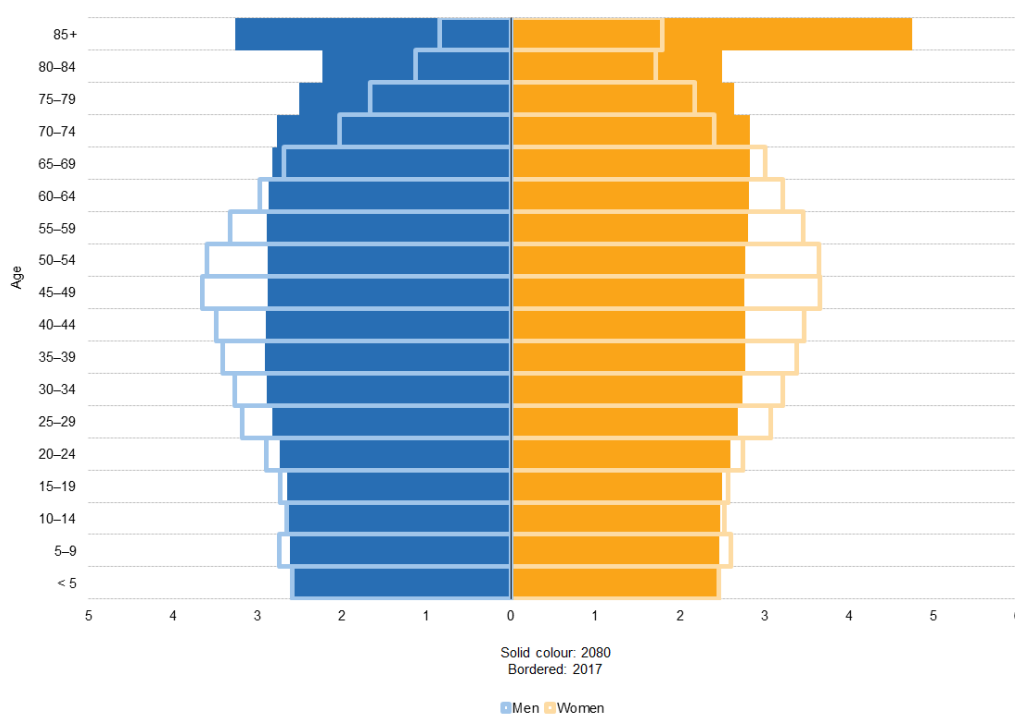
Projekcije dobne strukture stanovništva Hrvatske pokazuju: prvo, broj mladih (0–14 godina) smanjuje se do 2051. godine za 35,5% i prema udjelu u ukupnom stanovništvu pada na 12%. Drugo, broj stanovništva u radnom kontingentu (15–64 godine) također se smanjuje do kraja projiciranog razdoblja za 31,5% i prema udjelu u ukupnom stanovništvu pada sa 67 na 57%. Treće, broj staroga stanovništva (65 i više godina) do 2051. godine porastao bi za 40,8%, dok bi njihov udjel u ukupnom stanovništvu porastao čak na 31%. Ukupno bi se stanovništvo Hrvatske prema tome smanjilo u projiciranom razdoblju isključivo zbog smanjenja broja mladih i broja stanovnika u radno sposobnoj dobi, istodobno bi značajno porastao broj osoba starih 65 i više godina.²⁰

²⁰ Usp. Alica WERHHEIMER-BALETIĆ – Anđelko AKRAP, Prostorni aspekt demografskih potencijala u Hrvatskoj 2011. – 2051., u: Zoran KOVAČEVIĆ – Soumitra SHARMA (ur.), Zbornik radova znanstvenog skupa Razvojni potencijali hrvatskog gospodarstva, Zagreb, 2014., 36.- 43.

5.2. Projekcija demografskih kretanja u Europskoj uniji za razdoblje od 2015. do 2080. godine

Kako bi se pokušali sagledati budući trendovi starenja stanovništva, izrađen je Eurostatov najnoviji skup projekcija stanovništva (EUROPOP2015) koji obuhvaća razdoblje od 2015. do 2080. U projekciji EUROPOP2015 predviđa se da će stanovništvo u EU-28 oko 2050. dosegnuti vrhunac od 528,6 milijuna stanovnika, nakon čega će se postupno smanjivati te će 2080. iznositi 518,8 milijuna stanovnika.

Grafikon 11 Dobno-polna piramid stanovništva EU (2015. - 2080.)

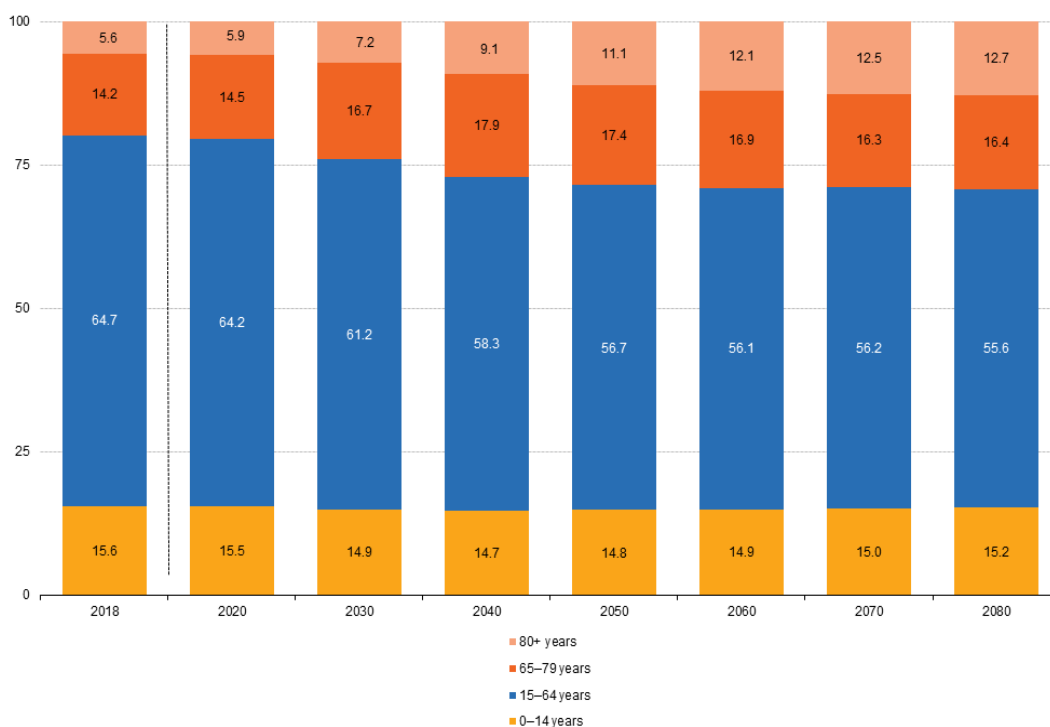
Izvor: EUROSTAT 2018.; Struktura i starenje stanovništva, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/hr (Pristupljeno: 5. srpnja 2019.)

Ako se usporede dobne piramide za 2017. i 2080. (vidjeti grafikon 5.), jasno je da se predviđa da će stanovništvo u EU-28 i dalje stariti. U narednim desetljećima povećat će se broj starijih osoba zbog velikog broja osoba iz naraštaja „baby booma”. Međutim, piramida će do 2080. sve više poprimati

oblik kvadrata te će se znatno suziti u sredini (dob od približno 45 godina – 54 godine).

Još jedan aspekt starenja stanovništva jest progresivno starenje samog starijeg stanovništva, s obzirom na to da relativna važnost vrlo starog stanovništva raste brže od bilo kojeg drugog dobnog segmenta stanovništva EU-a. Predviđa se da će se udio osoba u dobi od 80 ili više godina u EU-28 više nego udvostručiti u razdoblju od 2017. do 2080., s 5,5 % na 12,7 % (vidjeti grafikon 6.).

Grafikon 12: Struktura stanovništva po glavnim dobnim skupinama, EU-28, 2017. - 2080.

Izvor: EUROSTAT 2018.; Struktura i starenje stanovništva, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/hr (Pristupljeno: 5. srpnja 2019.)

Očekuje se da će u razdoblju od 2017. do 2080. udio radno sposobnog stanovništva stalno opadati sve do 2050., kad se očekuje djelomična stabilizacija, dok će starije osobe vjerojatno činiti sve veći udio ukupnog stanovništva: osobe u dobi od 65 ili više godina ju 2080. činit će 29,1 % stanovništva u EU-28, u odnosu na 19,4 % u 2017.

6. ZAKLJUČAK

Proces demografske tranzicije izravno je uvjetovan društveno-ekonomskim napretkom, a tranzicija mortaliteta zapravo je posljedica tog napretka. S obzirom na brojne činitelje koji su odredili razvoj, tranzicijski proces nije se odvijao jednolično. Demografska je tranzicija u Hrvatskoj počela 1880-ih godina padom općih stopa mortaliteta ispod 30 umrlih na 1000 stanovnika, a 1930-ih padom općih stopa nataliteta ispod 30 živorođenih na 1000 stanovnika, ušli smo u središnju podetapu demografske tranzicije. S početkom usporavanja stope prirodnoga prirasta i završetkom dominirajuće mlade dobne strukture, 1950-ih godina završava tranzicija nataliteta i započinje ubrzano demografsko starenje.

Prema popisu stanovništva provedenom 2001. godine Republika Hrvatska imala je 4 437 460 stanovnika, a u zadnjem obavljenom 2011. godine broj stanovnika se smanjuje na 4 284 899. Uz smanjene broja stanovnika, zabrinjavajuć podatak je i nesrazmjer u broju muškaraca i žena. Broj žena u starosnim skupinama je veći od broja muškaraca, dok muškaci dominiraju u mlađim dobnim skupinama.

Republika Hrvatska sučava se i sa brojnim negativnim migracijama koje imaju utjecaj na demografsku sliku Hrvatske. Svakako treba spomenuti Domovinski rat koji je posebno uzdrmao demografske procese. Tijekom 20. stoljeća iz Hrvatske se ukupno iselilo 2,3 milijuna ljudi, a u 2017. godini broj iseljenih iznosi 47 352 osobe (najviše njih u Njemačku - 61,4%), dok se uselilo njih 15 553. Ti podaci ukazuju nam da Republika Hrvatska ima negativan migracijski saldo, a isto tako i negativan prirodni prirast.

Demografske promjene u Hrvatskoj za sobom nose i brojne ekonomske posljedice. Demografsko starenje ima negativan utjecaj na tržište rada, potrošnju i štednju te mirovinski sustav. Omjer broja umirovljenika i broja

zaposlenih ukazuje nam na to da starenje populacije vodi do neodrživosti sustava temeljinih na međugeneracijskoj solidarnosti.

Problem demografskog starenja ne očitava se samo na teritoriju Republike Hrvatske, već i na prostoru Europske unije. Kao rezultat toga smanjuje se udio radno sposobnih osoba u EU, dok se relativan broj umirovljenika povećava. Udio starijih osoba u ukupnom stanovništvu znatno će porasti u narednim desetljećima jer će više osoba iz poslijeratnog naraštaja „baby booma” ostvariti uvjete za mirovinu. Medijan starosti u EU iznosi 42,8 godina, a porastao je u svim zemljama članicama Europske unije.

Koliki će utjecaj imati demografski procesi na cjelokupnu sliku Republike Hrvatske i Europske unije vidljivo je u projekcijama demografskih kretanja stanovništva. Na temelju istraživanja demografskih analitičara ukupno bi se stanovništvo Hrvatske prema tome smanjilo sa 4.284.889 na 3.456.866 u projiciranom razdoblju do 2051. godine, uz istodobno smanjenje broja mladih i broja stanovnika u radno sposobnoj dobi i značajan porast broja osoba starih 65 i više godina. Od županija u Republici Hrvatskoj predviđa se da će jedino Zagrebačka i Zadarska županija bilježiti povećanje broja stanovnika, dok se u ostalih 18 županija i gradu Zagrebu očekuje smanjenje stanovništva. Ni za područje EU projekcije nam ne prikazuju pozitivne rezultate. Predviđa se da će stanovništvo u EU oko 2050. dosegnuti vrhunac od 528,6 milijuna stanovnika, nakon čega će se postupno smanjivati te će 2080. iznositi 518,8 milijuna stanovnika. Osobe u dobi od 65 ili više godina 2080. činit će 29,1 % stanovništva u EU u odnosu na 19,4 % u 2017.

Zaključno, možemo istaknuti kako se Republika Hrvatska nalazi u izrazito nepovoljnoj demografskoj situaciji koju karakteriziraju pad ukupnog broja stanovnika, veći broj umrlih nego živorođenih, pojačano starenje stanovništva, disbalans u dobnoj strukturi te negativne migracije. Buduća predviđanja ne ukazuju nam na to da bi se demografsko stanje moglo popraviti, a ukoliko nema razvitka cjelokupnog gospodarstva Republike Hrvatske i djelotvornih mjera populacijske politike, demografsko poboljšanje nije ni moguće.

7. LITERATURA

Knjige:

1. Gelo J.: (1987.): Demografske promjene u Hrvatskoj od 1780. do 1981. godine, Globus, Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
2. Obadić A., Tica J. (2016.): Gospodarstvo Hrvatske, Zagreb
3. Wertheimer-Baletić, A., (1999.): Stanovništvo i razvoj, MATE, Zagreb
4. Wertheimer-Baletić, A., (2017.): Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova), Meridijani, Samobor
5. Wertheimer-Baletić A. – Anđelko Akrap, Prostorni aspekt demografskih potencijala u Hrvatskoj 2011. – 2051., u: Zoran Kovačević – Soumitra Sharma (ur.), Zbornik radova znanstvenog skupa Razvojni potencijali hrvatskog gospodarstva, Zagreb, 2014.,

Članci:

1. Akrap, A., (2015.): Demografski slom Hrvatske do 2051., Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
2. Harold F. Dorn. World Population Growth: An International Dilemma. Science, New Series, Vol. 135, No. 3500
3. Jakov Gelo, »Kretanje ukupnog stanovništva Hrvatske.«, u: Jakov Gelo, Anđelko Akrap i Ivan Čipin, Temeljne značajke demografskog razvoja Hrvatske. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH, 2005.

Izvori s interneta:

1. Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, <https://www.dzs.hr/> (Pristupljeno: 2. srpanj 2019.)
2. Eurostat, Statistički podaci na regionalnoj razini, http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_statistics_at_regional_level/hr (Pristupljeno: 2. srpanj 2019.)
3. Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr (Pristupljeno: 2. srpanj 2019.)
4. Jurić T., (2017.): Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi, <https://hrcak.srce.hr/198700> (Pristupljeno: 8. rujan 2019.)

8. POPIS GRAFIKONA

1. Etape demografske tranzicije	3
2. Odbrani pokazatelji starenja stanovništva Hrvatske	10
3. Dobno-spolna piramida stanovništva Hrvatske 2011. godine (u postotku)	11
4. Žensko stanovništvo staro 15 i više godina po popisima prema obrazovanju	12
5. Muško stanovništvo staro 15 i više godina po popisima prema obrazovanju.....	13
6. Migracije u Hrvatskoj od 1901. do 2014. godine.....	17
7. Prirodni prirast i migracijski saldo od 1990. do 2014. godine.....	20
8. Broj i odnos korisnika mirovina i osiguranika od 1911. do 2015.	25
9. Medijan dobi stanovništva, 2007. - 2017. godine.....	28
10. Piramide stanovništva, EU-28, 2002. i 2017. (% ukupnog stanovništva).....	29
11.Dobno-spolna piramida stanovništva EU (2015. - 2080.)	35
12. Struktura stanovništva po glavnim dobnim skupinama, EU-28, 2017.-2080.....	36

9. POPIS TABLICA

1. Struktura stanovništva Hrvatske prema nacionalnosti (Popis stanovnika 2011.)..	15
2. Stuktura prema vjerskoj pripadnosti (Popis stanovništva 2011.)	16
3. Doseljeno i odseljeno stanovništvo u/iz Republike Hrvatske u razdoblju od 2013. do 2017. godine	19
4. Dobna struktura stanovništva Europske unije prema glavnim dobnim skupinama, 2007. i 2017.....	27
5. Projekcija broja stanovnika po županijama do 2051. godine	32
6. Broj stanovnika Hrvatske prema velikim dobnim grupama 2011.-2051. godine (varijanta srednjeg fertiliteta i srednje migracije).....	34

10. SAŽETAK

Cilj završnog rada bio je analizirati i objasniti demografsku tranziciju u Republici Hrvatskoj. Demografska je tranzicija proces transformacije tradicionalnog u moderni tip reprodukcije stanovništva, a u Republici Hrvatskoj je počela 1880-ih godina 20. stoljeća. Podijeljena je na 3 etape: predtranzicijsku, etapu demografske tranzicije te posttranzicijsku etapu. U nastavku rada promatramo utjecaj demografske tranzicije na promjene stanovništva, migracije i posljedice koje tranzicija ostavlja na tržište rada, potrošnju i štednju te mirovinski sustav. Nakon toga slijedi nam poglavlje u kojemu su istaknuti glavni demografski trendovi u Europskoj Uniji. Rad završava s prikazom projekcija demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2051. godine i Europskoj uniji za razdoblje od 2015. do 2080. godine. Republika Hrvatska nalazi se u nepovoljnoj demografskoj situaciji uzrokovanoj padom broja stanovnika, većim brojem umrlih nego rođenih, demografskim starenjem, disbalansom u dobnoj strukturi te negativnim migracijama. Predviđanja nam ne ukazuju na to da bi se demografska slika Hrvatske mogla promijeniti na bolje.

Ključne riječi: demografska tranzicija, stanovništvo, migracije, natalitet, mortalitet, starenje stanovništva

ABSTRACT

The aim of this work was to analyze and explain the demographic transition in the Republic of Croatia. The demographic transition is the process of transforming the traditional into a modern type of population reproduction, and in the Republic of Croatia began in 1880s. It is divided into 3 stages: the pre-transition phase, the demographic transition phase and the post-transition phase. In the following section, we look at the impact of demographic transitions on population changes, migration and the consequences of transition on the labor market, consumption and savings, and the pension system. This was followed by a chapter highlighting the main demographic trends in the European Union. The work concludes with a presentation of the projections of demographic trends in the Republic of Croatia for the period 2011-2051 and for the European union for the period 2015-2080. The Republic of Croatia is in an unfavorable demographic situation caused by a decline in population, more deaths than births, demographic aging, an imbalance in age structure and negative migration. Predictions do not indicate that the demographic picture of Croatia could change for the better.

Key words: demographic transition, population, migration, birthrate, mortality, population aging